

доц. др Драгомир Сандо
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Катедра за пастирско богословље

Богословско-катихетски институт при Богословском факултету СПЦ у Београду 1990–2003 (2007)

Последња деценија двадесетог века и прве године у новом миленијуму биће од изузетног значаја за просвету наше Цркве на просторима Србије и Републике Српске. Истина, то ће бити време велике кризе некадашњих југословенских простора која ће донети распад бивше земље, а уз њих и велике трагедије и несреће широких размера. Ипак, и такве тегобе и несреће неће утицати да се догоди духовни препород црквене просвете. Пре би се могло рећи да је то био нови замах за духовним вредностима и потребама нашег народа који је после Другог светског рата кроз разне врсте тоталитарних режима био онемогућен елементарних својих духовних права и вредности. Стога се с правом може рећи да је овај период прекретница институционалне црквене просвете код нас. Читав низ промена се огледа у овом периоду, како рађањем нових црквених институција, тако и правних промена и прекретница у црквеном школству. На нашој највишој црквенообразовној установи, на Богословском факултету, доноси се нови план и програм где се, поред осавремењавања рада, уводе нови и изборни премети, стварају два смера: општи и практични, уводе се магистарске и докторске студије, потом се све усаглашава са новим начином студирања

Богословски факултет СПЦ улази у састав Београдског универзитета 2004. године, тако да се усваја нова уредба, а тиме и нешто другачија активност рада на овој просветно-богословској институцији. И средње богословско школство пролази кроз низ промена. Отварају се нове богословије (Цетињска, Фочанска и Крагујевачка), а због ратних неприлика свој посебан историјски живот има Богословија Св. Три Јерарха у манастиру Крки, која је била у изгнанству на Дивчибарима, па ју наставила свој рад у новим околностима у Фочи. Нешто касније је обновљен рад ове најстарије Богословије (из 1615. г.) у манастиру Крки. Сличну „коб“ је имала и Призренска богословија, која је због ратних страхога на Косову и Метохија изгнана из некадашњег престоног града и наставила је рад у Нишу. Поред територијалних промена, богословије су претрпиле и унутрашње промене; од петогодишњих постају четвороразредне, да би се поново вратиле на стари временски период, што је подразумевало сваки пут мењање плана и програма у настави коригујући га и примењујући га новим изазовима и потребама савременог образовно-научног си-

стем у Цркви. Уводи се верска настава у основне и средње школе у Србији систематично; једна година-један разред, док је на просторима Републике Српске уведена одах у осмогодишње школе. Отвара се и Академија за црквену уметност и конзервацију у Београду, која ће имати за циљ стварање кадрова за стручно руковођење и рад на пољу црквене уметности.

Али, значајни знаци извесне реформе црквене просвете, поред поменутих, показали су се бригом Цркве у целини када се на мајском заседању Светог Архијерејског Сабора СПЦ 1989. године разматрало питање оснивања Богословског института СПЦ у Београду. Било је природно, поред чињенице што се у самом Сабору налазило више епископа који су били активно укључени у систем школства наше Цркве, а није изостала брига целог епископата у намери за оснивањем ове школске установе. Стога се ставило у задатак нашој највишој црквено-просветној институцији, Богословском факултету у Београду, да се има основати Катихетско-богословски институт при Богословском факултету. У ствари, Богословски институт се оснива са намером да се систематизује постојећа црквена просвета, створе услови за нове црквене кадрове у вођењу верске наставе и да он буде као један привремен мост за студирање будућих нараштаја на Богословском факултету.

Тако је Св. Арх. Синод СПЦ, актом бр. 1229/Зап. 765 од 7. јуна 1990. г., доставио одлука Св. Арх. Сабора од 21. маја 1990. г. која гласи: „Усвојити предлог Факултетског савета БФ СПЦ, који се односи на садржај и план наставе III степана или магистарских студија, као и Богословског института, са рангом Више богословске школе, односно првог степана студија у духу одлуке Св. Арх. Сабора АС бр. 49 Зап. 127 од 24. јуна 1989. г. Трећи степен или магистарске студије, као и Богословски институт при Богословском факултету, отпочеће са радом академске 1990/91. г. Ставити у дужност факултетском савету БФ СПЦ у Београду да изврши поделу предмета (I и II године) предвиђених планом Богословског института, а онда свој предлог доставити Св. Арх. Синоду на коначно одобрење.“ Одлика је примљена на знање и констатована на седници записником Тч. I чл. 2 Савета БФ СПЦ одржане 26. јуна 1990. г., када су на седници били присутни: декан др Прибишлав Симић, продекан др Иринеј Буловић, др Атанасије Јевтић, др Благога Гардашевић, др Димитрије Калезић, еп. др Амфилохије Радовић, др Драган Милин, др Стојан Гошевић, др Драган Протић, др Добривоје Мидић, др Владета Јеротић и г. Богољуб Ћирковић.

Као и сваки почетак, рад на оснивању Богословског института сучелио се са низом неизвесности и посебних тешкоћа. На првом месту, осетио се недостатак професорског кадра, тако да је истога дана и на истој седници Факултета под тч. 3 донета у предлогу одлука: „Декан предлаже да Савет факултета умоли Св. Арх. Синод да због прешироког обима наставе на Факултету, односно на Богословском институту и III степену студија, доцент др Драган Протић и асистенти: др Владан Перишић, ђакон Радован Биговић и ђакон Лука Новаковић буду ослобођени обавеза у Богословији (Светог Саве у Београду), као и потребу постављања још једнога административног службеника на Богословском факултету, „који ће бити истовремено и помоћник за администрацију Богословског института“. На својој наредној седници од 2. јула 1990. Године, под ред. бр. III, тч. 1, Про-

фесорски савет је раније утврђене предмете на Богословском институту поделио на две године (или 4 семестра) водећи рачуна о поретку и тежини богословских предмета. Тако је донет први предлог да се у *првој години* изучавају: Св. Писмо Старога Завета, Увод у богословље, Историја Цркве I део, Историја религије, Философија са психологијом, Црквенословенски језик, Страни језик, Црквено појање са основама музике I део. У *другој години* би се изучавали: Свето Писмо Новога Завета, Патрологија, Православна етика са Аскетиком, Православна еклисиологија са Канонологијом, Историја Цркве II део, Православна катихетика и мисионарство, Православна литургија са Агиологијом и Црквено појање са Основима литургије II део. На истој седници под тч. 2 „Декан предлаже да се формира комисија која би на основу појединих писмених предлога професора и предавача достављених комисији најкасније до 15. августа 1990. године израдила програм наставе на Богословском институту, као и начелни план за степеновање наставе на Факултету.“ Савет је усвојио предлог и изабрао је комисију у саставу: еп. др Иринеј Буловић, у својству председика, потом др Атанасије Јевтић, др Драган Милин, др Владан Перишић и Ђакон Радован Биговић. Савет такође, у наставку седнице, умољава чланове комисије да крајње дефинисани план и програм поднесу Савету на првој наредној седници заказаној за септембар 1990. године. Да је наведена седница била изузетно важна за Богословски институт показује и наредна одлука која је донета под тч. 3, а која гласи: „Декан такође предлаже да Савет изабере једног продекана који ће бити директор Богословског института.“ Савет је усвојио предлог и др Драган Милин је једногласно изабран за првог директора-продекана Богословског института. Његов избор је потврђен синодским актом 1503/Зап. 1017. од 5. јула 1990. године.

Интересовање за упис на Богословски институт при Богословском факултету било је изузетно велико. То је било и разумљиво, јер је и сама брига Цркве са својим епископатом подразумевала да ће се у ишчекивању увођења верске наставе у школски систем морати оспособити, макар за почетак, одређени број вероучитеља. Дакле, за упис на Институт интересовање је порасло код самог свештенства које је самоиницијативно, али уз благослов или препоруком надлежних епископа који су имали намеру да на неки начин „дошколује“ свој свештенички кадар после стеченог средњег богословског образовања. За другу категорију заинтересованих могло би се рећи да су, управо, они који су се спремали за учитељску улогу, како у школама, тако и при црквеним општинама где се изводила верска настава. Трећу категорију заинтересованих сачињавали су свршени средњошколци или студенти других факултета, који би из чисто својих духовних потреба хтели да прошире своје лаичко верско образовање. Савет Богословског факултета (или Наставно-научно веће) на својој новој седници од 3. септембара 1990. године (понедељак), под ред. бројем III тч. 2, донео је одлуку да се формира комисија за пријем првих студената Богословског института. Комисију су сачињавали др Атанасије Јевтић и др Добривије Мидић, а под тч. 6 исте седнице, чланови Наставно-научног већа се поново умољавају да заједно са већ изабраном комисијом потврде дефинитиван и утврђен план и програм рада Богословског института. Тиме се још више интензивирао рад на последњим припремама око почетка рада Института, а и време почет-

ка предавања у првом семестру се приближавало. Остало је још много нерешених питања од егзистенцијалног значаја: где сместити редовне студенте Института с обзиром на то да многи долазе из унутрашњости земље, па питање исхране и свега онога што подразумева објективне и елементарне потребе за студирање. Др Стојан Гошевић је стога предложио да епископи др Амфилохије и др Иринеј заједно са деканом и продеканом-директором уприличе састанак са члановима Св. Арх. Синода и да изнађу одговарајућа решења. У првом свом извештеју продекан-директор обавештева чланове Синода и професоре Факултета да су се већ уписала 42 студента на Институт и да би било добро да се одмах раздвоје функције секретара Факултета од Института. Такође су изнете и прве три молбе студената Богословског факултета који су имали намеру да пређу на студије на Институту.

Дефинитивно је на седници Савета Богословског факултета у Београду усвојена одлука у предлогу од 05. септембра 1991. године под тч. 14 о доношењу плана и програм студирања на Богословском институту, тако да је распоред био следећи: У **првој години** ће се изучавати следећи предмети: Увод у богословље, Свето Писмо Старога Завета I део, Свето Писмо Новога Завета I део, Философија, Психологија, Општа историја Цркве, Историја религије и Црквенословенски језик по два часа недељно, а Црквено певање и Страни језик по четири часа недељно, што укупно износи 26 часова. У **другој години** ће се изучавати: Свето Писмо Старога Завета II део, Свето Писмо Новога Завета II део, Патрологија, Литургија, Историја Српске Цркве, Хришћанска етика, Организација и мисија Цркве по два часа недељно, а Догматика (или Основе богословља), Катихетика (или Хришћанска педагогија), Црквенословенски језик II део и Црквено појање II део по четири часа недељно, јер су се подразумевале и вежбе, што укупно износи 30 часова недељно.

С обзиром на то да је Богословски факултет у Београду у основи носилац целокупне тежине и одговорности рада Богословског института, јер су професори са катедри Богословског факултета истовремено и на катедрама Института, његова структура и рад су у непосредном контакту и са члановима Св. Арх. Синода и Просветног одбора при Синоду, који се управо бави, али се и у својој историјској улози бавио питањима унапређења црквеног школства. Тако је на новој седници Наставно-научног већа Богословског факултета од 15. октобра 1991. године „Свети Арх. Синод актом бр. 2438 од 3. октобра 1991. г. усвојио предлог Просветног одбора при Св. Арх. Синоду да се умоле Г. Господа епархијски архијереји, да обратном поштом обавесте Св. арх. Синод да ли су сагласни да се услед све веће потребе за вероучитељима у Српској Православној Цркви свршени ученици петоразредне Српске православне богословије могу одмах уписати у III семестар Богословског института, тј. да им се V разред богословије призна као I и II семинар односног Института? У очекивању позитивног одговора одобрава се Деканату Богословског факултета СПЦ у Београду да се уписни рок студената при овом Факултету продужи до краја месеца октобра исте године.“ Одлука је прихваћена. Но, када је настава отпочела са радом, указале су се неке мањкавости у самом наставном програму тако да је Наставно-научно веће на својој седници од 16. марта 1992. године под I тч. 1, поново размотрио план наставе на Богословском институту. Седница је имала врло конструктиван ток и на њој су се чули нови, врло занимљиви предлози који

су делом усвојени, као што ће то бити и на будућим седницама јер је брига за Институт била непрестано присутна.

На питање које се прво само по себи поставило: који студенти имају право на упис у другу годину студија, одлука је донета на седници која се одржала 29. октобра 1992. године под тч. 9 „да се упис у другу годину студија на Богословском институту може извршити са три неположена испита из прве године.“

На редовној седници Наставно-научног већа Богословског факултета у Београду 25. јуна 1993. године, која је по устаљеном реду бивала и изборна седница, јер је одржана при крају академске године, под тч. 12 изабран је нови директор-продекан Богословског института др Радомир Поповић уместо др Драгана Милина. За секретар Института именована је госпођа Нада Средојевић.

Како се у пракси показало да су већина студената свештеници, пападије или друга лица која су била у радном односу или студирају на другим факултетима сем Богословског института, оправдано је уследила нова одлука Св. Арх. Синода од 02. септембра 1994. године под тч. 6 под бр. 1729. Зап. 852 којом је усвојен предлог Савета Богословског факултета од 25. јуна 1994. године о увођењу статуса, „ванредни студент“ на Богословском институту.

Код извесног броја студената који су са успехом привођили свој студијски стаж на Институту, појавила се жеља да наставе студије на Богословском факултету. Та иницијатива је са радошћу прихваћана на Факултету, тако да је Савет на својој седници од 29.9.1994. године дао могућност да „дипломирани студенти Богословског института могу директно уписати V семестар на Богословском факултету. На Факултету се истом седничком одлуком „у потпуности признају следећи испити који су положени на Институту: Свето Писмо Старога и Новог Завета, Увод у богословље, Историја религије, Философија, Црквенословенски језик, Патрологија I и Катихетика са методиком. Студенти који су завршили Богословски институт морају да полажу разлику из следећих предмета: Историја Хришћанске Цркве, Историја Српске Цркве, Хришћанска етика, и Црквено певање.“

У међувремену, радови на новој зграду Богословског факултета СПЦ у Београду у улици Мије Ковачевића 11б на Карабурми, привођили су се крају и требало је да се изврши пресељење. То је значило да се већ бивша зграда Факултета уступи Богословском институту. Тако је донета одлука Св. арх. Синод бр. 447/зап. 225 од 1. марта 1995. године којом се обавештава Деканат да у начелу прихвата предлог Просветног одбора и да се приступи реконструкцији старе зграде Факултета у улици Краља Петра I како би она у потпуности била оспособљена за рад Богословског института. За новог продекана-директора Богословског института 4. септембра 1995. године изабран је др Димитрије Калезић. Просветни одбор, ценећи изузетан труд и залагање др Прибислава Симића на подизању нове зграде Богословског факултета у Београду, именован га је да у сарадњи са проф. Калезићем подигну и адаптирају поткровни део зграде Института за смештај студената. Са улазног дела, бивша учионица прве године преуређена је за књижарски простор Факултета. Наиме, ту су се као у мисионарско-издавачком простору могла набавити издања црквених и црквено-просветних издавача, а касније се он проширио, тако да је постојећи простор постао један од најснадбевенијих књижарских про-

стора наше Цркве. Приземни десни простор је ускоро био преуређен у галеријски простор, али због виших потреба живота Цркве, Св. Арх. Синод је уступио тај простор и подрумски простор Академији за иконографију и конзервацију, као и део просторија првог спрата за Деканат и Секретаријат саме Академије.

Дефинитивно, 2. новембра 1995. декан Богословског факултета обавштава да се Факултет може преселити у нову зграду. На неколико званичних, али и неформалних, састанака чланова Наставно-научног већа саветовано је да се обзиром на то су исти наставници и асистенти како на Факултету, тако и Институту, настава раздвоји и да се колико год је могуће, редовно одвија и у учионицама Института. Због новонасталих финансијских прилика, посебно проузрокованих адаптацијом старе зграде и одржавањем новог простора, усвојен је предлог од 16. фебруара 1996. године да се финансијско пословање Богословског факултета раздвоји од пословања на Богословском институту. Истовремено се приступило постепеном пресељавању студентских досијеа, архиве и факултетске Библиотеке у нове просторије.

Са 1. јулом 1996. године и избором за директора-продекана др Предрага Пузовића, у континуитету се наставља рад на Богословском институту. У личности проф. Пузовића запажају се велике заслуге на обнови, сада већ старе зграде Факултета. Адаптација је извршена генерално: уређени су водоводни и санитарни чворови, потом су уграђена нова купатила, кухиње, обликовани подови, постављен или обновљен паркет у свим просторијама, уређена је унутрашњост зидова, нови пластифицирани прозори и све до намештаја како за потребе студената и наставе, тако и инвентара за кабинете. Извршена је уградња нове термо-инсталације и зграда је прикључена на градску грејну мрежу. Посебно се наглашава да је целокупан труд окончан, с једне стране, учинком добротинитеља који су дали свој допринос институцији, али још више се огледала успешност послова у упорности проф. Пузовића са једином наменом да се омогући пристојан живот за рад студентима који су живели или студирали на Институту. Због нових околности и једнообразнијег, а тиме и одговорнијег функционисања, дом студената је у административном смислу одвојен од Института и био је директно потчињен управи Факултета.

Св. Арх. Синод, под бр 1168/зап. 640 од 18. јуна 1997. године извештава да је Свети Архијерејски Сабор СПЦ под тч. 3/зап.157 од 3. јуна 1997. године донео одлуку о преименовању Богословског института при Богословском факултету СПЦ у Београду у Богословско-катихетски институт при Богословском факултету у Београду. У самом називу институције хтела се нагласити обухватнија улога, задатак и мисија овог завода за више образовање у нашој Цркви.

Следећа важна одлука Светог Архијерејског Сабора донета под АСброј 67/зап. 150 од 23./10. маја 2003. године била је упућена Светом Арх. Синоду Српске Православне Цркве следећег садржаја: „Усвојити молбу Наставно-научног већа Богословског факултета Српске православне цркве у Београду и, у складу са реформом црквеног школства, као и предвиђених промена у државној просвети, Богословско-катихетски институт при односном Богословском факултету трансформисати у високу школу кроз пуну интеграцију у оквире Богословског факултета...

Садашњи студенти Богословско-катихетског института ће своје студије завршити по постојећем плану и програму, с тим што ће се настава на Богословском

институту одвијати још само следеће академске године, уз задржавање администрације Института...”

Настава и пуна активност на Богословском факултету овим је била окончана, а предстојао је још само рад око полагања испита који се окончао јесени 2007. године. Суденти који су показивали жељу и то у последњем испитном року у за богословским стицањем знања упућени су на Богословски факултет у Београду Београдског универзитета уз признавање положених испита на Институту, али према важећој уредби самог Факултета. За директора-продекана Катихетско-богословског института именован је протојереј др Драгомир Сандо, који је на тој дужности остао до његовог коначног гашења.

Тиме је рад Богословског института при Богословском факултету у Београду окончан али његова улога и задаци постављени пред њега у потпуности су оправдали његово постојање у одређеном времену и његову мисију у нашој Цркви. У целокупном периоду постојања, на Богословски институт је било уписано 2.557 студената. Дипломирало је око 700 студената. Први дипломирани студент је био Ивица Живковић, потоњи професор Нишке богословије, и то са врло високом оценом.